

inter vos : ita enim sapientiae sal habendum , ut eo proximi amor custodiatur , & infirmitates condiantur . Quod si à sapientiae studio , à cura etiam proximi sal discordias vertantur , sal sine pace habent ; non virtutis donum , sed damnationis argumentum ; quò melius sapiunt ; eò deterius delinquant ; & quos quidem damnat Jacobi

(o)
Jacob.
III. 14.

Apostoli sententia illis verbis : Quod si zelum (o) amarum habetis , & contentiones sint in cordibus vestris , nolite gloriari , & mendaces esse adversus veritatem : non est enim ista sapientia desursum descendens , sed terrena , animalis , diabolica : ubi enim zelus est & contentio , ibi inconstantia , & omne opus pravum . Quae autem desursum est sapientia , primùm quidem pudica est , deinde pacifica , modesta , suavis , bonis consentiens , plena misericordia , & fructibus bonis , non judicanas , sine aemulatione .

Dum ergo Deum in humilitate cordis & afflictione animae deprecamur , ut diligentiae atque industriae nostrae conatibus suam impertiat indulgentiae & misericordiae largitatem , ne dissensio populum fidelem disturbet , utque in vinculo pacis , & in caritate spiritus unum sapiamus omnes , unum laudemus , & glorificemus DEUM , & Dominum nostrum JESUM CHRISTUM , Vos Venerabiles Fratres salutamus in osculo sancto ; vobisque omnibus , itidemque cunctis Ecclesiarum vestrarum Fidelibus Apostolicam Benedictionem amantissimè impertimur .

Datum in Aree Castri Gandulphi die xiv. Junii M.DCCLXII.
Pontificatus Nostri Anno III.

ERRATA SIC CORRIGE.

Pag. 20. col. 2. lin. 45. *terestrium*, lege *terrestrium*. Pag. 44. col. 1. lin. 37. *judicium*, lege *judicium*. Pag. 107. col. 2. lin. 34. *cum*, lege *tum*. Pag. 143. col. 2. lin. 14. *sactum*, lege *factum*. Pag. 203. col. 1. lin. 16. *occecati*, lege *obcecati*.

CATE-



CATECHISMUS

EX DECRETO

CONCILII TRIDENTINI
AD PAROCHOS,

SANCTISS. D. N. PII QUINTI

JUSSU EDITUS.



A est humanæ mentis , & intelligentiæ ratio , ut , cum alia multa , quae ad divinarum rerum cognitionem pertinent , ipsa per se , magno adhibito labore , & diligentia , investigaverit , ac cognoverit ; maximam tamen illorum partem , quibus aeterna salus comparatur , cujus rei in primis causa homo conditus , atque ad imaginem & similitudinem Dei creatus est , naturæ lumine illustrata cognoscere , aut cernere numquam poterit . Invisibilia quidem Dei , ut docet Apostolus , à creatura mundi per ea , quae facta sunt , intellecta conspiciuntur : sempiterna quoque ejus virtus , & divinitas : verum mysterium illud , quod absconditum est à saeculis , & genera-

tionibus , ita humanam intelligentiam superat , ut , nisi manifestatum fuisset sanctis , quibus voluit Deus fidei munere notas facere divitias gloriae sacramenti hujus in gentibus , quod est Christus , nullo studio homini ad eam sapientiam aspirare licuisset . Cum autem fides ex auditu concipiatur , perspicuum est , quam necessaria semper fuerit ad aeternam salutem consequendam , doctoris legitimi fidelis opera , ac ministerium : siquidem dictum est : Quomodo audient sine praedicante ? quomodo vero praedicabunt , nisi mittantur ? Et quidem ab ipsius mundi origine , clementissimus ac benignissimus Deus suis numquam defuit , sed multifariam , multisque modis locutus est Patribus in Prophetis , eisque pro temporum conditione ad caelestem beatitudinem certum , ac directum iter monstravit . Sed quoniam praedixerat , datum se dictorem justitiae in lucem

Rom.
10.

Rom.
10.

Hebr. 1.

Isa. 49.
Hebr. 1.

2
Per. 1. gentium, ut esset salus ejus usque ad extremum terræ, novissime locutus est nobis in Filio, quem etiam, voce è cælo delapsa à magnifica gloria, jussit ut omnes audirent, ejusque præceptis obtemperarent.
Ep. 4. Deinde vero Filius alios dedit Apostolos, alios Prophetas, alios Pastores, & Doctores, qui verbum vite annuntiarent, ne circumferremur tamquam parvuli, fluctuantes omni vento doctrine, sed firmo fidei fundamento adherentes, edificaremur in habitaculum Dei in Spiritu sancto.

Verba
pastorū
Ecclē-
siæ tam-
quā Dei
recipien-
tiā.
 Ac ne quis verbum auditus Dei ab Ecclesie ministris, tamquam verbum hominum, sed, sicut vere est, verbum Christi acciperet, ille ipse Salvator noster tantam auctoritatem eorum magisterio tribendam esse statuit, ut diceret: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit; quod quidem non de iis tantum, quibuscum sermo habebatur, intelligi voluit, verum de omnibus etiam; qui legitima successione docendi munus obirent, quibus se omnibus diebus usque ad consummationem sæculi assaturum esse pollicitus est. At vero, cum hæc divini verbi prædicatio nunquam intermitti in Ecclesia debeat, tum certe hoc tempore majori studio, & pietate elaborandum est, ut sana, & incorrupta doctrina, tamquam pabulo vite, fideles nutriantur, & confirmetur: exierunt enim falsi prophete in mundum, de quibus dixit Dominus: Non mittebam prophetas, & ipsi curabant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant, ut variis doctrinis, & peregrinis, Christianorum animos depravarent. Quia in re illorum impietas, omnibus Satane artibus

Luc. 10.

Matth. 28.

1. Joan. 4.

Jer. 23.

instructa, tam longe progressa est, ut nullis fere certis finibus contineri posse videatur; ac, nisi Salvatoris nostri præclara illa promissio- nis niteretur, qui se adeo stabile Ecclesie suæ fundamentum possideat affirmavit, ut portæ Inferi adversus eam prevalere, nunquam possint: maxime verendum esset, ne hoc tempora, tot undique hostibus obsessa, tot machinis tentata, & oppugnata, concideret.

Nam, ut omittamus nobilissimas provincias, quæ olim veram, & catholicam religionem, quam à majoribus acceptant; pie, & sancte retinebant, nunc autem dereliquentes viam rectam, erraverunt, atque in eo se maxime pietatem colere palam profitentur, quod à patrum suorum doctrina quam longissime recesserunt; nulla tam remota regio, aut tam munitus locus, nullus Christianæ reipublicæ angulus inveniri potest, quo hæc pestis oculis irrepere non tentarit. Qui enim fideliū mētes corrumpere sibi proposuerant, cum feri nullo modo posse intelligerent, ut cum omnibus coram colloquerentur, & in eorum aures veneatas voces infunderent, idem alia ratione aggressi, multo facilius, ac latius impatiens errores disseminarant. Nam, præter illa ingentia volumina, quibus catholicam fidem evertere conati sunt, à quibus tamen cavere, cum aptarum hæresim continerent, non magni fortasse laboris, ac diligentie fuit, infinitos etiam libellos conscribere; qui cum pietatis speciem præferrent, incredibile est, quam facile incautos simplicium animos deciperint. Quamobrem Patres œcumenicæ Tridentinæ Synodi, cum tanto, & tam pernicioso

Matth. 16.

Quo astubaretici sint uti ad impia dogmata infundenda.

Trid. Syn.

huic malo salutarem aliquem medicinam adhibere maxime viderent, non satis esse putarant, graviora catholice doctrine capita contra nostri temporis hæreses discernere, sed illud præterea sibi faciendum censuerunt; ut certam aliquam formulam, & rationem Christiani populi ab ipsis fidei rudimentis instituendi traderent, quam in omnibus ecclesiis illi sequerentur, quibus legitimi Pastoris; & Doctoris munus obeundum esset. Multi quidem adhuc in hoc scriptiois genere cum magna pietatis & doctrine laude versati sunt: sed tamen Patribus visum est maxime referre, si liber sancte Synodi auctoritate ederetur, ex quo Parochi, vel omnes alii, quibus docendi munus impositum est, certa præcepta petere, atque depromere ad fidelium edificationem possent; ut quemadmodum unus est Dominus, una fides, ita etiam una sit tradende fidei, ad omnia pietatis officia populum Christianum erudiendi, communis regula, atque præscriptio.

Catechismus cur editus.
 Ergo, cum multa sint, quæ ad hæc rationem pertinere videantur, nemo existimet, illud sancte Synodo propositum fuisse, ut omnia Christianæ fidei dogmata, uno libro comprehensa, subtiliter explicarentur: quod ab iis fieri solet, qui se profitentur universæ religionis institutionem, & doctrinam tradere: id enim à infiniti pene operis fuisset, & institutum convenire perspiciunt; sed quoniam Parochos, sacerdotumque animarum curatores, earum rerum cognitione instruendos suscepit, quæ pastoralis muneris maxime proprie sunt, & ad fidelium

captum accommodatæ, eâ tantum in medium afferri voluit, quæ hæc in re plium Pastorum studium, si in difficilioribus divinarum rerum disputationibus non ita versati fuerint, adjuvare possent. Quæ cum ita sint, antequam ad ea sigillatim tractanda accedamus, quibus hujus doctrine summa continetur, instituta rei ordo postulat, ut pauca quedam exponantur, quæ Pastores considerare, sibi que ante oculos proponere in primis debent; ut sciant, quoniam, veluti ad finem, omnia eorum consilia, labores, & studia referenda sint; quove pacto id, quod voluit, facilius consequi, & efficere possint. Illud igitur primum videtur esse, ut semper menerint, omnem Christiani hominis scientiam hoc capite comprehendere, vel potius, quemadmodum Salvator noster ait: Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solam verum Deum, & quem misisti, Jesum Christum. Quamobrem in eo præcipue ecclesiasticis doctoris opera versabitur, ut fideles scire ea animo cupiant Jesum Christum, & hunc crucifixum; sibi que certo persuadeant, atque intima cordis pietate, & religione credant, aliud nomen non esse datum hominibus sub cælo, in quo oporteat nos salvos fieri: siquidem ipse propitiatus est pro peccatis nostris. At vero quia in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus; proximum est, & cum eo, quod diximus, maxime conjunctum, ut simul etiam ostendat, vitam à fidelibus non in otio, & desidia degendam esse: verum oportere, ut quemadmodum ipse ambulavit, ita & nos ambulemus, sæcteturque omni studio

Joan. 17.

1. Cor.

Act. 4.

1. Joan.

2.

1. Joan.

Ad Tit.

2.

studio iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, mansuetudinem; dedit enim semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, ut mundaret sibi populum acceptabilem, & sectatorem bonorum operum, quae Apostolus Pastoribus praecepit, ut loquantur, & exhortentur. Cum autem Dominus, ac Salvator noster non solum dixerit, sed etiam exemplo suo demonstrasset, legem, & Prophetas esse dilectionem pendere, & Apostolus deinde confirmari, charitatem esse finem praecepti, ac legis plenitudinem; dubitare nemo potest, hoc tanquam praecipuum munus, omni diligentia curandum esse, ut fidelis populus ad immensam Dei erga nos bonitatem amandam excitetur, ac divino quodam ardore incensus, ad summum illud & perfectissimum bonum rapiatur, cui adherere, solidam, & veram felicitatem esse sine plane sentiat, qui illud Prophetae dicere poterit: Quid enim mihi est in caelo, & a te quid volui super terram? Haec nimirum est via illa excellentior, quam idem Apostolus demonstravit cum omnem doctrinam, & institutionis suae rationem ad charitatem, quae nunquam excidit, dirigeret: Sive enim credendum, sive sperandum, sive agendum aliquid proponatur, ita in eo semper charitas Domini nostri commendari debet, ut quisvis perscipiat, omnia perfecte Christianae virtutis opera non alimude, quam a dilectione ortum habere, neque ad alium finem, quam ad dilectionem referenda esse.

Cate. Cum autem in omni re tradenda *bismi* plurimum intersit, utrum hoc, *locuti* an illo modo aliquid doceas; tum

vero hoc in Christiani populi institutione maximi momenti existendum est. Observanda est enim audientium aetas, ingenium, mores, conditio; ut qui docendi munus exercet, omnia omnibus efficiat; ut & omnes Christo lucrifaciat, & se ipsum fidelem ministrum, & dispensatorem probare possit, ac veluti servus bonus, & fidelis, dignus sit, qui super multa constituitur a Domino. Neque vero unius tantum generis homines fidei suae commissos esse arbitretur, ut praescripta quadam, & certa docendi formula erudire, atque ad veram pietatem instituire neque omnes fideles possit; sed cum alii, veluti modo geniti infantes sicut alii in Christo adolescere incipient, nonnulli vero quodam modo confirmata sint etate; necesse est diligenter considerare quibus lacte, quibus solidiore cibo opus sit, ac singulis ea doctrinae alimenta praebere, quae spiritum augeant, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in viam perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi. Id vero Apostolus in se ipso omnibus observandum iudicavit, cum dixit, se Graecis, & Barbaris, sapientibus & insipientibus debitorem esse; ut videlicet intelligerent, qui ad hoc ministerium vocati sunt, ita in tradendis fidei mysteriis, ac vitae praeceptis doctrinam ad audientium sensum, atque intelligentiam accommodari oportere; ut, cum eorum animos, qui exercitatos sensus habent, spirituali cibo expleverint, ne interim parvulos faeve perire patiantur, ut qui panem petant, & non sit qui frangat eis. Neque vero cuiusquam

na a d
capitum
cujus
que ac
commo-
data.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

1. Cor.

studium in docendo retardari debet, propterea quod interdum necesse sit auditorem earum rerum praeceptis instrui, quae leviores, & humiliores videntur, nec sine molestia ab iis potissimum tractari solent, quorum animus in sublimium rerum contemplatione versatur, ac conquiescit. Nam si ipsa aeterni patris sapientia in terras descendit, ut in carnis nostrae humilitate caelestis vitae praecepta nobis traderet, quem non compellat charitas Christi, ut parvulus fiat in medio fratrum suorum, & tanquam nutrix fovens filios suos, ita cupide proximorum salutem desideret, ut, quod de se ipso Apostolus testatur, eis velit non solum Evangelium Dei, sed etiam animam tradere?

1. Thess.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

2.

Doctri-
na fidei
quae
fideli-
bibus
tradenda
sit, verbo
Dei continetur,
quod in scriptu-
ram, traditionesque
distributum
est. Itaque in harum
rerum medi-
tatione Pastores
die, necesse
versabuntur,
memores illius D.
Pauli admonitionis,
quam ad Ti-
motheum scriptam,
omnes, qui-
cumque animarum
cure prepositi
sunt, ad se pertinere
existimant.
Est autem haec
admonitio in hunc
modum. Attende
lectioni, exhorta-
tioni, & doctrinae:
est enim
omnis scriptura
divinitus inspirata
utilis ad docendum,
ad arguendum,
ad corripiendum,
ad erudiendum
in iustitia, ut perfectus
sit homo Dei,
ad omne opus bonum
instructus. Sed quoniam
quae divinitus tradita
fuertant, multa
sunt, & varia, ut nec
ita facile aut animo
comprehendi, aut etiam
mente comprehensa,
memoria teneri possint,
ut, cum se obtulerit

1. Tim.

4.

2. Tim.

3.

3.

3.

3.

3.

3.

3.

3.

3.

3.

3.

3.

docendi occasio, eorum parata sit, & prompta explicatio; sapientissimi majores nostri totam hanc vim, & rationem salutaris doctrinae, in quatuor haec capita redactam, distribuereunt, Apostolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, Dominicam orationem. Nam omnia, quae Christianae fidei disciplina tenenda sunt, sive ad Dei cognitionem, sive ad mundi creationem, & gubernationem, sive ad humani generis redemptionem spectant, sive ad bonorum praemia, & malorum poenas pertineant, Symboli doctrina continentur. Quae autem signa sunt, & tanquam instrumenta ad divinam gratiam consequendam, haec septem sacramentorum doctrina complectitur. Jam vero quae ad leges referuntur, quorum finis est charitas, Decalogo descripta sunt. Quidquid denique ab hominibus optari, sperari, ac salutariter peti possit, id Dominicae praecatione comprehenditur. Quare sequitur, ut explanatis quatuor his quasi communibus sacrae scripturae locis, nihil fere ad eorum intelligentiam, quae Christiano homini discenda sunt, desiderari possit. Itaque visum est monere Parochos, ut, quoties visum venerit, ut aliquem interpretentur Evangelii, vel quemvis alium divinam scripturae locum, intelligant ejus loci, quicumque is fuerit, sententiam cadere sub unum aliquod quatuor illorum capitum, quae diximus, quo, tanquam ad ejus doctrinae fontem, quod explicandum sit, confluent. Exempli causa, si explanandum sit illud Evangelium primae dominicae Adventus: Erunt signa in sole, & luna, &c. quae ad eam rationem perti-

1. T

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

1.

Luc. 21

pertinent, tradita sunt illo Symboli articulo: Venturus est iudicare vivos, & mortuos: quibus inde assumptis, Pastor una, eademque opera fidelem populum & Symbolum, & Evangelium docebit. Quare in omni docendi, & interpretandi munere, hanc consuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quae referri universam divinam scripturam vim, atque doctrinam diximus.

Docendi autem ordinem eum adhibebit, qui & personis, & temporis accommodatus videbitur. Nos Patrum auctoritatem secuti, qui initiandis Christo domino, & in ejus disciplina instituendis hominibus, à fidei doctrina initium fecerunt, operæ pretium duximus, quæ ad fidem pertinent, prius explicare. Sed quoniam in divinis litteris multiplex est fidei significatio; nos hic de ea loquimur, cujus vim omnino assentimur iis, quæ tradita sunt divinitus. Hanc autem ad salutem consequendam esse necessariam, nemo jure dubitabit; præsertim cum scriptum sit:

Hebr.

Sine fide impossibile est placere Deo. Cum enim finis, qui ad beatitudinem homini propositus est, altior sit, quam ut humanæ mentis acie perspicere possit, necesse erit ipsius à Deo cognitionem accipere. Hæc vero cognitio nihil aliud est, nisi fides: cujus virtus efficit, ut id ratum habeamus, quod à Deo traditum esse sanctissimæ matris Ecclesiæ auctoritas comprobavit; nulla enim fidelibus potest accedere dubitatio in iis, quorum Deus auctor est, qui est ipsa veritas. Ex quo intelligimus, quantum inter hanc fidem, quam Deo habemus,

interit, & illam, quam humane historicæ scriptoribus adhibemus. Fides autem, quamquam late patet, & magnitudine, ac dignitate differat, (est enim sic in sacris litteris: Modicæ fidei, quare dubitasti? & Magna est fides tua: & Adauge nobis fidem: item, Fides sine operibus mortua est: & Fides, quæ per charitatem operatur) tamen est idem generis, & diversis fidei gradibus eadem definitio vis, & ratio convenit. Quam vero fructuosa sit, & quantum ex ea utilitatem capiamus, in articulo explanatione dicetur. Quæ igitur primum Christiani homines tenere debent, illa sunt, quæ fidei duces, doctoresque sancti Apostoli, divino spiritu afflati, duodecim Symboli articulis distinguerunt. Nam, cum mandatum à Domino accepissent, ut pro ipso legatione fungentes, in universum mundum proficiscerentur, atque omni creature Evangelium prædicarent; Christianæ fidei formulam componendam censerunt, ut scilicet id ipsum omnes sentirent, ac dicerent, neque ulla essent inter eos schismata, quos ad fidem unitatem vocassent, sed essent perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia. Hanc autem Christianæ fidei, & spei professionem à se compositam Apostoli Symbolum appellaverunt, sive quia ex variis sententiis, quas singuli in communem contulerunt, conflata est; sive quia ea veluti nota, & tessera quadam intererunt, quæ desertores, & subintroductos falsos fratres, qui Evangelium adulterabant, ad iis, qui vere Christi militie sacramentum se obligarent, facile posset internoscere.

Matth.

14.

Matth.

Luc. 17.

Jacobi

2.

Gal. 5.

Marci

16.

1. Cor.

1.

CRE-

CREDO IN DEUM. Cum multa in Christiana religione fidelibus proponantur, quorum sigillatim, vel universe, certam, & firmam fidem habere oportet; tum vero illud primo, ac necessario omnibus credendum est, quod veluti fundamentum, ac summam de divinæ essentia unitate, & trium personarum distinctione, earumque actionibus, quæ præcipua quadam ratione illis attribuantur, Deus ipse nos docuit. Hujus mysterii doctrinam breviter in Symbolo Apostolorum comprehensam esse Parochus docebit. Nam, ut majores nostri, qui in hoc argumento pie, & accurate versati sunt, observaverunt, in tres potissimum partes ita distributum videtur; ut in una, divinæ nature prima persona, & mirum creationis opus describitur; in altera, secunda persona, & humane redemptionis mysterium; in tertia, tertia item persona, caput, & fons sanctitatis nostræ, variis, & aptissimis sententiis concludatur. Eas autem sententias, similitudine quadam à Patribus nostris frequenter usurpata, articulos appellamus. Ut enim corporis membra articulis distinguuntur, ita etiam in hæc fidei confessione, quicquid distincte, & separatim ab alio nobis credendum est, recte, & apposite articulum dicimus.

CREDO IN DEUM PATREM omnipotentem, creatorem cæli, & terræ.

His verbis ea sententia subjecta est: certo credo, ac sine ulla dubitatione profiteor Deum Patrem, primam scilicet Trinitatis perso-

nam, qui sua omnipotentis virtute cælum ipsum, & terram, & omnia, quæ cæli, & terre ambitu continentur, ex nihilo condidit, & condita tuetur, ac regit: neque solum eum corde credo, & ore confiteor, verum summo studio, ac pietate ad illum, veluti summum, & perfectissimum bonum, contendo. Hæc igitur sit brevis quedam primi hujus articuli comprehensio. Sed quoniam magna mysteria in singulis fere verbis latent, ea nunc diligentius Parochus perpendenda sunt: ut, quantum Dominus permiserit, ad ejus majestatis gloriam contemplandam cum timore, & tremore fidelis populus accedat.

Igitur credendi vox hoc loco, putare, existimare, opinari non significat; sed, ut docent sacre litteræ, certissimæ assensionis vim habet, quæ mens Deo, sua mysteria aperienti, firmo, constanterque assentitur. Quamobrem is credit, (quod ad hujus loci explanationem attinet) cui aliquid sine ulla hæsitatione certum, & persuasum est. Neque vero existimare quisquam debet, fidei notitiam minus certam esse, quod ea non cernatur, quæ nobis credenda fides proponit; etenim divinum lumen, quo ea percipimus, tametsi rebus perspicuitatem non afferat, nos tamen de his dubitare non sinit. Deus enim, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ut non sit nobis opertum Evangelium, sicut iis, qui pereunt. Jam vero ex iis, quæ dicta sunt, consequitur, eum, qui cælesti hæc fidei cognitione præditus est, inquirendi curiositate liberum esse. Deus enim, cum

2. Cor.

4.

justit

Veri
hujus
credo,
in ma
teria fr
dei eva
gelic
accepi
tio, &
profes
sio.

jus sit nos credere; non divina iudicia scrutanda, eorumque rationem; & causam perquirendam nobis proposuit, sed immutabilem fidem præcepit, quæ efficit, ut animus in æternæ veritatis notitia conquiescat. Ac profecto cum Appostolus testetur: Deus verax est, omnis autem homo mendax; si arrogantis, & impudentis hominis est, gravi, ac sapienti viro aliquid affirmanti fidem non habere, sed præterea urgere, ut, quod dixerit, rationibus, aut testibus probetur: cujus temeritatis, atque adeo stultitiæ fuerit, Dei voces audientem, cœlestis, ac salutaris doctrine rationes requirere? Fides itaque, seclusa omni non solum ambiguitate, sed etiam demonstrandi studio, tenenda est. Verum illud præterea doceat Parochus, eum, qui dicit Credo, præterquam quod Iutimum mentis suæ assensum declarat, qui interior fidei actus est, debere id, quod animo inclusum habet, aperta fidei professione præferre, summaque alacritate palam fateri, ac predicare. Oportet enim fideles eum spiritum habere, quo fretus Propheta dixit: Credidi propter quod locutus sum: imitari Apostolos, qui ad principes populi responderunt: Non possumus; quæ vidimus, & audivimus, non loqui: divi Pauli præclara illa voce excitari: Non erubescō Evangelium: virtus enim Dei est in salutem omni credenti. Item quo maxime huius sententiæ veritas confirmatur, Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

IN DEUM. Hinc jam Christiane sapientiæ dignitatem, & præstantiam, ex eaque, quantum divinitus

bonitati debeamus, cognoscere licet, quibus datum est, statim ad rei præstantissimam, maximeque expectandam cognitionem, quasi fidei gradibus ascendere. In hoc enim multum inter se differunt Christiana philosophia, & huius sæculi sapientia: quod hæc quidem naturalis tantum luminis ductu ab effectibus, & ab iis, quæ sensibus percipiuntur, paulatim progressa, non nisi post longos labores, vix tandem invisibilia Dei contemplantur, primamque omnium rerum causam, & auctorem agnoscit, atque intelligit: contra vero illa humane mentis aciem ita exaccitat, ut in cælum nullo labore penetrare possit, atque divino splendore collustrata, primum quidem æternum ipsum luminis fontem, deinde, quæ infra ipsum posita sunt, intruere; ut nos vocatos esse de tenebris in admirabile lumen, quod est apud Apostolorum Principem, cum summa animi iucunditate experiamur, & credentes exultemus lætitiâ inenarrabili. Recte igitur fideles primo se in Deum credere professuntur, cuius majestatem ex Jeremie sententia, incomprehensibile esse dicimus: Lucem enim, ut ait Apostolus, inhabitat inaccessibleem, quam nullus hominum vidit, sed nec videre potest. Cum enim ad Moysen loqueretur: Non videbit me, inquit, homo & vivet. Nam, ut mens nostra ad Deum, quo nihil est sublimius, perveniat, necesse est eam omnino à sensibus abstractam esse: cuius rei facultatem in hæc vita naturaliter non habemus. Sed, quamvis hæc ita sint, non reliquit tamen Deus, inquit Apostolus, semetipsum sine testimonio beneficiens de cælo

dans

dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitiâ corda hominum. Quæ causa fuit philosophis nihil abjectum de Deo sentiendi, & quidquid corporeum, quidquid concretum, & admixtum est, ab eo longissimè removendi; cui etiam bonorum omnium perfectam vim, & copiam tribuerunt, ut ab eo, tamquam à perpetuo quodam, & inexhausto fonte bonitatis, ac benignitatis, omnia ad omnes creatas res, atque naturas perfecta bona dimanent; quem sapientem, veritatis auctorem, & amantem, justum, beneficentissimum, & aliis nominibus appellaverunt, quibus summa, & absoluta perfectio continetur; cuius immensam, & infinitam virtutem, omnem complementem locum, & per omnia pertinentem esse dixerunt.

Joan. 4. Hoc ex divinis litteris longè melius constat, & illustratur, ut illo loco, Spiritus est Deus: item, *Ad Heb. 5.* Estote vos perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est: tum, Omnia nuda, & aperta sunt oculis ejus: & illud, O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: deinde, Deus verax est: & Ego sum via, & veritas, & vita: præterea, Justitia plena est dextera tua; denique, Aperis tuam manum, & implet omne animal benedictione: postremo, Quò ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? & Si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades: si sumpsero pennas meas diluculo, & habitavero in extremis maris, &c. & Numquid non cælum, & terram ego impleo, dicit Dominus? Magna, & præclara hæc sunt, quæ de Dei natura sacrorum librorum auctoritati

consentanea, & consequentia ex rerum effectarum investigatione philosophi cognoverunt; quamquam in eo etiam cœlestis doctrine necessitatem cognoscimus, si animadvertamus, fidem non solum hoc præstare, quemadmodum supra dictum est, ut, quæ viri tantum sapientes longo studio consecuti sunt, ea rudibus quoque, & imperitis hominibus statim patiantur, atque in promptu sint; verum, ut rerum notitiâ, quæ fidei disciplina comparatur, multò certior, atque ab omni errore purior in mentibus nostris insideat, quam si eas ipsas res, humane scientiæ rationibus comprehensas, animas intelligeret. Sed quantò præstantior divini muneris cognitio censenda est, ad quam non communitur omnibus nature nostre contemplatione, sed propriè credentibus fidei lumen aditum patefecit? Hæc autem Symboli articulis continetur, qui nobis divinæ essentię unitatem, & trium personarum distinctionem, tum vero ipsum Deum esse ultimum hominis finem aperiri, à quo cœlestis, æternæque beatitudinis possessio expectanda sit: siquidem à divo Paulo didicimus, Deum inquirantibus se remuneratorem esse. Hæc quanta sint, & an ejus generis sint bona, ad quæ humana cognitio aspirare poterit, multò ante eundem Apostolum? Isaias propheta his verbis ostendit: A sæculo non audiverunt, neque auribus perceperunt: oculis non vidit, Deus, absque te, quæ preparasti expectantibus te.

Sed ex iis, quæ diximus, unum etiam Deum esse, non plures Deos confitemur est. Nam, cum Deo summam bonitatem, & perfectionem

B

10m. 3.

1. Pet.
2.
1. Tim.
6.
Exod.
33.
Act. 14.

1. Pet.

2.

1. Pet.

1. Tim.

6.

Exod.

33.

Act. 14.

Joan. 4.

Marth.

Ad Heb.

5.

4.

Rom.

11.

Rom. 3.

Joan.

14.

Ps. 144.

Ps. 138.

Jer. 23.

Heb.

11.

1. Cor.

2.

Isa. 64.

nem tribuamus; fieri non potest, ut id, quod summum, atque abolutissimum est, inueniatur in pluribus. Quod si cui aliquid ad summum deest, eo ipso imperfectus est; quare nec Dei natura illi conuenit. Hoc autem multis sacrarum litterarum locis comprobatur, scriptum est enim: Audi Israel: Dominus Deus noster, Deus unus est. Præterea est Domini iussum: Non habebis Deos alienos coram me. Deinde per Prophetam sæpe admonet: Ego primus, & ego nouissimus; & absque me non est Deus. Apostolus etiam palam testatur: Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma. Neque verò nos moueat, quod interdum sacræ littere Dei nomen creatis etiam naturis imponunt. Nam, quod propheta, & iudices deos appellauerunt, non gentium more factum est, quæ sibi plures deos stultè, & impiè fixerunt; sed quadam loquendi consuetudine significare uoluerunt excellentem aliquam virtutem, vel functionem, quæ Dei munere illis concessa sit. Deum igitur naturæ substantia, essentia unum, quem admodum ad confirmandam veritatem in Symbolo Niceni Concilii dictum est, Christiana fides credit, & proficitur; sed alius etiam ascendens, ita unum intelligit, ut unitatem in trinitate, & trinitatem in unitate ueneretur: de quo nobis mysterio nunc dicere incipiendum est, sequitur enim in Symbolo.

PATREM. Sed quoniam Patris vox non una ratione Deo tribuitur, illud prius declarandum erit, quæ sit magis propria huius loci significatio. Deum nonnulli etiam, quorum tenebris fides lucem non

attulit, æternam substantiam esse intellexerunt, à qua res ortæ essent, & cuius providentia omnia gubernarentur, suumque ordinem, & statum conseruarent. Ex humana igitur rebus ducta similitudine, quemadmodum eum, à quo familia propagata est, cuiusque consilio, & imperio regitur, patrem uocabant; ita hæc ratione factum est, ut Deum, quem omnium rerum opificem, & rectorem agnoscebant, Patrem appellari uoluerunt. Eodem nomine sacræ etiam littere usæ sunt, cum de Deo loquentes, uersuorum creationem, potestatem, admirabilemque providentiam ei tribuendam indicarent; legitimus enim: Numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te? & alibi: Numquid non pater unus omnium nostrum? Numquid non Deus unus creauit nos? At uero multò frequentius, & peculiari quadam nomine, præsertim in noui testamenti libris, Deus Pater Christianorum dicitur, qui non acceperunt spiritum seruitutis in timore, sed acceperunt spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamant, Abba, Pater: eam enim charitatem dedit nobis pater, ut filii Dei nominemur, & simus: quod si filii, hæc heredes, heredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, qui est primogenitus in multis fratribus: nec confunditur uocare nos fratres. Sive igitur communem creationis, & providentiæ, sive præcipuum spiritalis adoptionis causam spectes, meritò fideles Deum patrem se credere profitentur.

Verùm præter eas notiones, quas explicauimus, Patris nomine auditò, ad altiora mysteria mentem

Deuter.
32.

Malac.
2.

Rom. 8.
1.

Joan.
3.

Rom. 8.
3.

Hebr. 2.

tem erigendam esse Parochus docebit. Quod enim in luce illa inaccessibili, quam inhabitat Deus, magis reconditum, & abstrusum est, quodque humana ratio, & intelligentia non consequi, aut ne suspicari quidem poterat, id Patris uocabulo diuina oracula nobis aperire incipiunt. Indicat autem hoc nomen, in una diuinitatis essentia non unam tantum personam, sed personarum distinctionem credendam esse. Tres enim sunt in una diuinitate persone; Patris, qui à nullo genitus est; Filii, qui ante omnia secula à Patre genitus est; Spiritus sancti, qui itidem ab æterno ex Patre, & Filio procedit. Atqui Pater est in una diuinitatis substantia, prima persona, qui cum unigenito Filio suo & Spiritu sancto unus est Deus, unus est Dominus, non in unius singularitate persone, sed in unius Trinitate substantiæ. Jam uerò hæc tres persone, cum in iis quodquam dissimile, aut dispar cogitare nefas sit, suis tantummodo proprietatibus distincte intelliguntur. Pater siquidem ingentis est; Filius à patre genitus; Spiritus sanctus ab utroque procedit. Atque ita trium-personarum eandem essentiam, eandem substantiam confitemur; ut in confessione ueræ, sempiternæque deitatis, & in personis proprietatem, & in essentia unitatem, & in Trinitate æqualitatem piè, & sanctè colendam credamus. Nam quod Patris primam esse personam dicimus, hoc non ita accipiendum est, perinde ac si aliquid in Trinitate prius aut posterius, majus aut minus cogitemus. Absit enim hæc à fidelium mentibus impietas, cum eandem

æternitatem, eandem gloriæ maiestatem in tribus personis Christiana religio prædicet. Sed Patrem, propterea quod ipse sit principium sine principio, primam esse personam, uere, & sine ulla dubitatione affirmamus; quæ quidem uti Patris proprietate distincta est, ita in unam illam præcipue hoc conuenit, quod Filium ab æterno generit: semper enim Deum simul & Patrem fuisse, nobis significat, cum Dei, & Patris nomina conjuncta in hac confessione pronuntiamus. Verùm, quoniam in nullius rei, quam huius omnium altissimi, ac difficillimæ notitia, atque explicatione, aut periculosius uersari, aut grauius errare possumus; doceat Parochus, religiosè retinenda esse essentia, & persone propria uocabula, quibus hoc mysterium significatur, & sciant fideles, unitatem esse in essentia, distinctionem autem in personis. Sed hæc subtiliùs exquirere nihil oportet, cum meminimus illius uocis: Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria: satis enim uideri debet, quod fide certum, & exploratum habeamus, nos à Deo (cujus oraculis non assentiri, extreme stultitiæ, atque miseriæ est) ita edoctos esse. Docete, inquit, omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Rursus, Tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt. Oret tamen assidue, ac precetur Deum, & Patrem, qui uersa ex nihilo condidit, disponitque omnia suauiter, qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri, qui Trinitatis mysterium humane menti patefecit: oret,

Prover.
25.

Matth.
28.

1. Joan.
5.

inquam, sine intermissione, qui divino beneficio hæc credit, ut aliquando in æterna tabernacula receptus, dignus hæc, qui videat, quæ tanta sit Dei Patris fecunditas, ut se ipsum intuens, atque intelligens, parem & æqualem sibi Filium gignat; quoque modo duorum idem plane & par charitatis amor, qui Spiritus sanctus est, à Patre & Filio procedens, genitorem, & genitum æterno, atque indissolubili vinculo inter se connectat; atque ita divinz Trinitatis una sit essentia, & trium personarum perfecta distinctio.

OMNIPOTENTEM. Solent sæpe litteræ multis nominibus Dei summam vim, & immensam majestatem explicare, ut ostendant quantum illius sanctissimum nomen colendum sit: sed in primis doceat Parochus, illi omnipotentem vim frequentissime tribui. Ipse enim de se dicit, Ego Dominus omnipotens. Et rursus Jacob, cum filios ad Joseph mitteret, ita illis precat: ut

en. 42. Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placibilem: deinde

verò in Apocalypsi scriptum est, Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est omnipotens; & alibi, Dies magnus Dei omnipotentis appellatur. Nonnumquam etiam pluribus verbis illud idem significari solet. Atque hæc pertinet, quod dicitur: Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Numquid manus Domini invalida est? Item: subest tibi, cum 1. volueris, posse: & alta generis ejusdem. Ex quibus variis dicendi formis id percipitur, quod uno omnipotentis verbo comprehendi perspicuum est. Intelligimus autem

hoc nomine, nihil esse, nihil animo, & cogitatione fingi posse, quod Deus efficere nequeat; etenim non solum hæc, quæ tametsi maxima sunt, aliquo tamen modo in cogitationem nostram cadunt, efficiendi potestatem habet, nimirum, ut omnia ad nihilum recidant, atque ut plures mundi ex nihilo repente existant, verum etiam multa majora in illius potestate sita sunt, quæ humane menti, & intelligentiæ suspicari non licet. Neque verò, cum omnia Deus possit, mentiri tamen, aut fallere, aut falli, aut peccare, aut interire, aut ignorare aliquid potest; hæc enim in eam naturam cadunt, cujus imperfecta actio est: Deus verò, cujus perfectissima semper est actio, ideo hæc non posse dicitur, quia, posse ea, infirmitatis est, non summæ, & infinite omnium rerum potestatis, quam ille habet. Ita igitur Deum omnipotentem esse credimus, ut ab eo tamen longè omnia abesse cogitemus, quæ perfecta ejus essentia maxime conjuncta; & convenientia non sunt.

Recte autem, sapienterque factum Parochus ostendat, ut, prætermisissis aliis nominibus, quæ de Deo dicuntur, hoc unum quibus credendum in Symbolo proponeretur. Nam cum Deum omnipotentem agnoscimus, simul etiam fateamur necesse est, eum omnium rerum scientiam habere, omnia item ejus ditioni, & imperio subiecta esse. Cum verò, omnia ab eo fieri posse non dubitemus, consequens omnino est, ut cetera etiam explorata de illo habeamus; quæ si desint, quo modo omnipotens sit, prorsus intelligere non

pos-

Fides de omnipotentia Dei quam necessaria, & utilis.

postumus. Præterea nulla res tam ad fidem & spem nostram confirmandam valet, quam si fixum in animis nostris teneamus, nihil non fieri à Deo posse. Quicquid enim deinceps credere oporteat, quamvis magnum, & admirabile sit, rerumque ordinem, ac modum superet, illi tamen facile humana ratio, postquam Dei omnipotentis notitiam perceperit, sine ulla hæsitatione assentitur: cum potius, quò majora sint, quæ divina oracula doceant, eò libentius fidem eis habendam esse existimat. Quod si boni etiam aliquid expectandum sit, nunquam animus rei magnitudine, quam exoptat, frangitur; sed erigit sese, atque confirmat. sepe illud cogitans, nihil esse, quod ab omnipotenti Deo effici non possit. Quare hæc fide præcipuè munitos nos esse oportet, vel cum admiranda aliqua opera ad proximorum usum, & utilitatem edere cogimur, vel cum à Deo precibus impetrare aliquid volumus. Alterum enim ipse Dominus docuit, cum Apostolis incredulitatem objiciens diceret: Si habueritis fidem, sicut graminis sinapis; diectis monti huic, transi hinc, & transibit; & nihil impossibile erit vobis. De altero autem sanctus Jacobus ita testatus est: Postulet in fide nihil hesitans, qui enim hesitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur, & circumfertur: non ergo æstimet homo ille, quod accipiat aliquid à Domino. Multa præterea hæc fides commoda, atque utilitates nobis præbet, in primis verò ad omnem animi modestiam, & humilitatem nos instituit: sic enim inquit Princeps Apostolorum: Hu-

milianini sub potenti manu Dei. Movet etiam non esse trepidandum, ubi non sit timor, sed unum Deum timendum esse, in cujus potestate nos ipsi, nostraque omnia posita sint; ait enim Salvator noster: Ostendam vobis, quem timeatis. Time te eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.

Titimur deinde hæc fide ad immensam erga nos Dei beneficium cognoscenda, & celebranda. Nam qui Deum omnipotentem cogitat, tam ingrato animo esse non potest, quin sæpius exclamet: Fecit mihi magna, qui potens est. Sed quòd Patrem omnipotentem in hoc articulo vocamus, neminem eo errore duci oportet, ut arbitretur ita illi hoc nomen tributum esse, ut Filio etiam, & Spiritui sancto commune non sit. Nam quemadmodum Teum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, neque tamen tres Deos, sed unum Deum esse dicimus: ita æquè Patrem, ac Filium & Spiritum sanctum omnipotentem; neque tamen tres omnipotentes, sed unum omnipotentem esse confitemur. At vero præcipua quadam ratione, Patrem, quia omnis originis fons est, hoc nomine vocamus, uti etiam Filio, qui æternum patris verbum est, & sapientiam; & Spiritui sancto, quia utriusque amor est, bonitatem tribuimus; quamvis hæc & alia hujusmodi nomina communiter in tribus personis, ex catholice fidei regula dicantur.

CREATOREM COELI
& terræ.

Quàm necessarium fuerit, omnipotentis Dei cognitionem paulò ante

1. Pet. 5.

Luc. 12

Luc. 1

Matth. 17.

Jacob. 1.